

Куришко О.О.

Українська академія банківської справи НБУ м. Суми, Україна

СИСТЕМА ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В УКРАЇНІ

На даний час не існує визначення системи фінансового моніторингу з методологічної точки зору, оскільки в законодавстві визначається лише поняття системи фінансового моніторингу відповідно до відповідальних суб'єктів фінансового моніторингу.

Актуальність проблеми визначається потребою побудови ефективної системи фінансового моніторингу та підвищення ефективності координації діяльності окремих суб'єктів фінансового моніторингу.

Тому пропонується під **системою фінансового моніторингу** в методологічному плані розуміти сукупність форм та методів взаємовідносин, що виникають при проведенні фінансових операцій клієнтами через фінансові установи з урахуванням законодавчо покладених на них обов'язків забезпечення заходів щодо повного та своєчасного запобігання і протидії легалізації злочинних доходів і фінансування тероризму урахуванням провідних світових тенденцій в галузі способів та методів легалізації доходів, а також сукупності збору, обробки та аналізу інформації та її передачі до спеціалізованих органів держави, які здійснюють перевірку правомірності проведення таких операцій і перевіряють джерела походження доходів клієнтів та з метою забезпечення економічної рівності ринкових суб'єктів, стимулювання виробничої та підприємницької діяльності, забезпечення сталого та послідовного економічно-соціального розвитку суспільства та боротьби з суспільно небезпечними явищами (тероризмом, наркоманією, торгівлею людьми та інше).

В складі системи фінансового моніторингу слід виділяти економічний механізм фінансового моніторингу та суб'єктів відносин, що виникають в процесі здійснення фінансової операції і забезпечення контролю за нею. Тому пропонується наступне авторське розуміння **економічного механізму фінансового моніторингу** як сукупності економічних зв'язків між суб'єктами фінансових операцій, підрозділами фінансової розвідки, економічними регуляторами та органами нагляду, клієнтами суб'єктів фінансових операцій та міжнародними спеціалізованими організаціями та об'єднаннями.

Згідно авторського підходу до формування системи фінансового моніторингу **специфікою його механізму** є існування взаємовідносин між суб'єктами фінансового моніторингу на 5 рівнях:

- між клієнтами суб'єктів фінансових операцій та фінансовими установами;
- взаємозв'язки в внутрішньому механізмі суб'єктів фінансового моніторингу, наприклад, між власниками, менеджерами та персоналом суб'єктів фінансового моніторингу;
- між фінансовими установами та підрозділами і економічними регуляторами, що функціонують на рівні регуляторів та органів нагляду;
- між підрозділами фінансової розвідки і економічними регуляторами та загальнодержавними органами регулювання (Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Національний банк України та інші);
- між міжнародними спеціалізованими організаціями і об'єднаннями та системою протидії легалізації незаконних доходів в Україні.

Клієнти на **першому рівні взаємовідносин** зацікавлені в отриманні фінансових послуг від фінансових установ, в тому числі саме через фінансові установи клієнти можуть проводити легалізацію злочинних доходів та фінансування тероризму, а установи – в отриманні процентних та комісійних доходів та мінімізації ризику легалізації доходів і фінансуванні тероризму клієнтами

На **другому рівні взаємовідносин** в межах кожної конкретної фінансової установи створено підрозділи, які проводять контроль за фінансовими операціями клієнтів відповідно як до нормативних ознак сумнівності операцій, так і до внутрішніх нормативних документів проведення фінансового моніторингу. При цьому характер побудови та система механізмів внутрішнього фінансового моніторингу фінансової установи залежить від кількох чинників:

- фінансового стану;
- розмірів та характеру ринку;

- особливостей фінансової діяльності;
- географічної та внутрішньої структури;
- обсягу фінансових операцій та кількості клієнтів;
- тенденцій розвитку сектору фінансового ринку.

Механізм взаємодії між фінансовими установами та економічними регуляторами, що функціонують на як регулятори та органи нагляду визначений в Законі України "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом". Визначається, що до системи фінансового моніторингу в Україні входять два рівні: первинний та державний. На рівні організації державного фінансового моніторингу проводяться сукупність заходів та дій, які здійснюють суб'єкти державного фінансового моніторингу (Державний комітет фінансового моніторингу України, Національний банк України, Міністерство фінансів України, Міністерство юстиції України, Міністерство транспорту та зв'язку України, Міністерство економіки України, Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України), спрямовані на виконання законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації злочинних доходів або фінансуванню тероризму. Дані взаємовідносини утворюють **третій рівень системи фінансового моніторингу**. Фінансові установи забезпечують проведення обов'язкового та внутрішнього фінансового моніторингу. На даному рівні взаємовідносин фінансові установи як суб'єкти первинного фінансового моніторингу, так і державні установи як суб'єкти державного фінансового моніторингу, а також інші органи та відповідні органи іноземних держав подають до Державного комітету фінансового моніторингу України інформацію про можливі фінансові операції з легалізації доходів, а ДКФМУ забезпечує збір, обробку та аналіз

На четвертому рівні взаємовідносин взаємодіють органи регулювання та нагляду в сфері протидії легалізації доходів та загальнодержавними органами регулювання (Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Національний банк України та інші).

Особливості організації механізму фінансового моніторингу для різних суб'єктів ринку визначаються контролюючими органами, наприклад, для банків – НБУ, для учасників ринку цінних паперів – Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку та Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України. При цьому специфікою національної системи фінансового моніторингу є визначення порядку подання інформації про сумнівні фінансові операції, а саме даний механізм для банків визначає НБУ, а для інших фінансових установ – КМУ.

На **п'ятому рівні взаємовідносин** в системі фінансового моніторингу існує взаємодія між міжнародними спеціалізованими організаціями і об'єднаннями та системою протидії легалізації незаконних доходів в Україні загалом. При цьому з одного боку провідні міжнародні установи та організації в сфері протидії легалізації доходів можуть шляхом формування рейтингової системи інформувати світову громадськість, інвесторів, інших осіб про стан протидії легалізації доходів в окремих країнах та вживати запобіжні заходи відносно них, а з іншого - провідні міжнародні установи та організації в сфері протидії легалізації доходів можуть акцентувати увагу на діяльності окремих фінансових установ, що беруть участь в процесі легалізації доходів та фінансуванні тероризму, та вживати не лише запобіжних, але й адміністративних заходів щодо їх фінансових ресурсів в інших фінансових установах. При цьому для забезпечення міжнародного співробітництва та обміну інформацією між національною системою фінансового моніторингу та підрозділами іноземних систем і міжнародними інституціями мають бути застосовані принципи взаємності чи власної ініціативи.

Таким чином, запропонована система фінансового моніторингу має ґрунтуватися на виділених принципах проведення фінансового моніторингу, при цьому виявлені недоліки її функціонування підлягають усуненню з одночасним підвищенням ефективності координації діяльності суб'єктів фінансового моніторингу в Україні та покращенням інформаційної прозорості фінансової системи України загалом.

Куришко, О.О. Система фінансового моніторингу в Україні [Текст] / О.О. Куришко // Інвестиційні пріоритети епохи глобалізації: вплив на національну економіку та окремих бізнес: матеріали III Міжнародної науково - практичної конференції (7-8 жовтня 2010 р.): в 3 т. – Дніпропетровськ: ДНУ ім. Олеся Гончара, 2010 – Т. 1. – С. 69-72.